

KOOPERATİF ORTAKLIĞINDAN ÇIKMA VE ÇIKAN KİŞİNİN HAKLARI

Yrd. Doç. Dr. Mustafa Erdem CAN*

ÖZET

Kooperatifler, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını emek ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli, tüzelkişiliği bulunan ortaklıklardır.

Kooperatife giriş ve çıkışta kural olarak açık kapı ilkesi benimsenmekte ancak çıkma serbestisi bazı kısıtlamalara tabi tutulmaktadır. Çıkma çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Bildirim yaparak çıkma genel bir çıkma şeklidir. Bazı hallerde çıkma, haklı bir nedene dayanabilir. Belirli şartların oluşması durumunda çıkmanın kendiliğinden gerçekleşmesi de mümkündür. Örneğin ölüm, tüzel kişiliğin kaybı, görev veya hizmetin sona ermesi, taşınmazın veya işletmenin devri. Olağanüstü bir durumun ortaya çıktığı bazı hallerde de ortağa çıkma bildiriminde bulunma hakkı tanınmaktadır. Örneğin şahsi sorumluluğun ağırlaştırılması, ek ödeme yükümlülüğü getirilmesi, kooperatifin devri halinde ortağın çıkma bildiriminde bulunması, nitelikli giriş sisteminde eksiklik bulunması.

Kooperatiften çıkan kişiye çeşitli sorumluluklar yüklenmekte ve bazı haklar tanınmaktadır. Çıkan kişi kooperatifin borçları ile ek ödemelerden sorumlu tutulmakta ve bazen de tazminat ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Buna karşılık çıkan kişi ayrılma payını talep etme hakkına sahip olmaktadır.

Anahtar kelimeler:

Kooperatif, kooperatif ortaklığı, kooperatiften çıkma, açık kapı ilkesi, ayrılma payı.

SUMMARY

Secession from a Cooperative Membership and Rights of the Seceded.

Cooperatives are legal entity incorporations of variable partners and variable capitals that are founded by legal or natural entities to provide and protect the

---

* Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

economical interests and especially the professional or daily life needs of their members with endeavors and financial contribution of members through mutual aid, solicitation and recognition.

For becoming a member of cooperatives or secession from the membership an open door policy is applied, however, the right of secession is subjected to certain limitations. Secession can be done in variable ways. Secession through notification is a common succession method. In certain cases, secession might be based on reasonable causes. Also, the secession may result from the appearance of certain conditions. For instance, death, loss of the legal entity, end of duty or service, conveyance of premises or business may cause secession. In certain cases where unexpected conditions occur, these conditions grant a right to secede for the member. For instance, aggravation of personal responsibilities, imposition of additional payments, and notification of the member because of the conveyance of the cooperative, deficiencies in qualified entry system will grant a right to secede for the member.

Seceded member bears certain responsibilities and certain rights. Seceded shall bear responsibility for the debts of the cooperative and for the additional payments and in certain cases is imposed to pay compensation. On the other hand, the seceded has a right to request his secession share.

Key words:

Cooperative, Cooperative Membership, Secession from Cooperatives, Open Door Policy, Secession Share.

GİRİŞ

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun¹ 5146 sayılı Kanun² ile değiştirilen 1'nci maddesi hükmüne göre kooperatif; tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıktır³.

Kooperatifin amacı, ticari işletmeler gibi gelir elde etmek değil, ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını sağlayıp korumaktır. Bu amaca ulaşmak için karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet yöntemleri kullanılır⁴.

5146 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile kooperatiflerde sermaye zorunlu bir unsur haline gelmiştir. Kooperatiflere giriş ve çıkışın serbest olması nedeniyle ortak sayısının değişmesine paralel olarak sermaye miktarı da değişmektedir. Sermaye bazı kooperatifler bakımından önemli olmakla birlikte, yapı kooperatifleri gibi bazı kooperatiflerde sembolik bir değer taşımaktadır⁵. Bu tür kooperatiflerde ortaklardan alınan sermaye payı (ortaklık payı); ortağın ödemesi gereken arsa payı, konut taksitleri ve ara ödemelerine oranla daha düşük kalmakta ve hatta önemini yitirmektedir. Yine aynı Kanun, gerçek kişiler yanında tüm tüzel kişilerin⁶ kooperatif kurmasına, kuruluşuna yardım veya önderlik etmesine imkân tanımış bulunmaktadır.

¹ RG. 10.05.1969 tarih ve S.13195.

² RG. 07.05.2004 tarih ve S.25455.

³ Eski 1163 sayılı Kanun m.1 hükmü; "Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla, gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir" şeklindeydi.

⁴ ŞİMŞEK, Edip, Kooperatif Ortaklıklar, Ankara 1981, s.16; ERÇİN, Ferhat, Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayrıcı Özellikleri, İstanbul 2004, s.86-89.

⁵ KAÇAK, Nazif, Konut Yapı Kooperatifleri, Ankara 2004, s.49.

⁶ Kooperatifler Kanunu'nun 5146 sayılı Kanun'un 2. maddesi ile değiştirilen 9. maddesine göre; kamu ve özel hukuk tüzel kişileri, amaçları bakımından ilgilendiği kooperatifin kuruluşuna yardımcı olabilir, önderlik edebilir ve ortak olabilir. Değişiklikten önce şirket, sendika, vakıf gibi tüzel kişiler kooperatiflere ortak olamamaktaydı. 5146 sayılı Kanun'un Hükümet Genel Gerekçesi'ne göre; "... üretim ve pazarlama faaliyetlerini limited veya anonim şirketler kurmak suretiyle birleştirerek büyümeye çalışan küçük sanayicimizin, özellikle küçük işletmelerin yoğun olarak faaliyet gösterdiği; küçük sanayi siteleri, toplu işyeri siteleri, organize sanayi bölgeleri gibi kooperatiflere ait alanlarda bu şirketler aracılığıyla yatırım yapma eğilimleri önünde bir engel oluşturmakta ve gerek kooperatiflerin gerekse kooperatiflerce yapılan işyerlerinin büyümesini ve verimli çalışmasını engellemektedir. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de kooperatiflere tüzel kişilerin ortak olmasını engelleyen hükümler bulunmamaktadır" (Ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. KAÇAK, s.46-47).

Kooperatif ortaklığı (üyeliği); ortağın çıkması⁷ (ayrılması, istifası) ya da kooperatifin çıkarma kararı vermesi ile sona ermektedir. Makalemizde çıkma hakkının niteliği, kullanılması ve çıkmaya bağlı haklar incelenmektedir.

I. KOOPERATİFTEN ÇIKMA HAKKI

A. Kooperatiflerde Açık Kapı İlkesi

Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesine göre, kooperatifler değişir ortaklı, değişir sermayeli teşekküllerdir. Kooperatiflerde "açık kapı ilkesi" benimsenmiş olduğundan; kooperatife giren veya çıkan ortak sayısı değişebilmekte ve buna bağlı olarak sermaye miktarı artmakta veya azalmaktadır⁸. Kanun bazı hallerde açık kapı ilkesine istisnalar getirmekte bazen de ana sözleşme ile istisnai düzenleme yapılmasına imkân tanımaktadır. Örneğin kooperatife giriş serbestisine bir istisna teşkil eden KK m.8/II hükmünde, yapı kooperatiflerinin konut, işyeri ve ortak sayısının genel kurulca belirleneceği ve yönetim kurulunun kooperatife bu sayının üzerinde ortak kaydedemeyeceği ifade edilmektedir⁹.

Ana sözleşme ile getirilen ortaklığa girme ve ortaklıktan çıkma ile ilgili şartlar dolaylı olarak açık kapı ilkesini sınırlandırmaktadır¹⁰. Bu şartlar Kooperatifler Kanunu'nun 11. maddesi ile BK m.18-29 ile MK m.2,23 hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla geçerli olur. Bazı hallerde ortaklığa alınma veya ortaklıktan çıkma belli koşulların yerine getirilmesine bağlı tutulabilir. Ancak çıkma hakkı ana sözleşme ile tamamen ortadan kaldırılamaz (KK m.11/II). Çıkma hakkının kullanılması durumunda kooperatiftan hiçbir talepte bulunulmayacağı kararlaştırılmaz.

⁷ Hukukumuzda "çıkma" kelimesi yerine "ayrılma" veya "istifa" kelimeleri de kullanılmaktadır. İstifa kelimesi daha ziyade idare hukuku alanında kullanıldığından, ayrılma kelimesi ise edilgen bir anlama da geldiğinden, makalemizde ortağın iradesini daha iyi ifade eden "çıkma" terimini kullanmayı tercih etmiş bulunmaktayız.

⁸ TEKİNALP, Ünal (POROY, Reha/ÇAMOĞLU, Ersin), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.10, İstanbul 2005, s.950; TEKİNALP, Ünal, Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sıfatının Kazanılması ve Yitirilmesi, İstanbul 1972, s.91-92; ERİŞ, Gönen, Uygulamalı Kooperatifler Hukuku, Ankara 2001, s.353; AYKAN, Filiz, Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası, Ankara 2007, s.27; ERÇİN, s.91.

⁹ Yapı kooperatifleri, ortaklarının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla konut ve işyeri inşa etmek üzere kurulduğu için, belli bir plan ve program çerçevesinde hareket etmek ve inşaat ruhsatını da bu sayıya göre almak zorundadırlar. Bu yüzden konut ve işyeri sayısı ile ortak sayısının sınırlandırılması gerekmektedir.

¹⁰ Yargıtay 11. HD. 13.12.1974 tarih ve E. 2697, K. 3620 sayılı hükmüne göre; "Kooperatife girişte olduğu gibi çıkışta da açık kapı ilkesi geçerlidir" (ERİŞ, s.19-20, 309).

B. Çıkma Hakkının Niteliği ve Sınırlandırılması

Kooperatifler Kanunu'nun çıkmaya ilişkin hükümlerinin kaynağı, İsviçre Borçlar Kanunu'nun 842-845'nci maddeleridir. Kooperatifler Kanunu'nun 10. maddesine göre her ortağın kooperatiften çıkma hakkı bulunmaktadır. Kooperatifler Kanunu, Borçlar Kanunu ve diğer kanunlar çıkma hakkının kullanılmasını ve bunun sınırlarını belirlemektedir. Ancak ana sözleşme ile çıkma hakkının aşırı derecede sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırması mümkün değildir¹¹. Nitekim Kanun'un 11. maddesine göre, bir ortağın hiçbir surette kooperatiften çıkamayacağına dair bağlamalar hükümsüzdür. Emredici nitelikteki bu düzenleme, çıkma hakkının vazgeçilemez ve bertaraf edilemez bir hak olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bir kooperatif ortağı, kanun ve ana sözleşmede öngörülen düzenlemelere uymak kaydıyla her zaman kooperatiften çıkabilir. Bu kurala aykırı olarak ana sözleşmeye konan hükümler geçersizdir¹². Çıkma hakkı, mutlak bir ortaklık hakkı niteliğindedir. Kanun, ortağa kooperatif ile ilişkisini tek taraflı bir irade açıklaması (çıkmanın ihbarı) ile kesebilme imkânı tanımaktadır¹³.

Çıkma serbestisinin hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmaması, bazı hallerde kooperatif telafisi imkansız zararlara uğratabilmektedir¹⁴. Çıkma nedeniyle kooperatif mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi halinde ana sözleşmeye, ayrılmak isteyen ortağın muhik bir tazminat ödemesine ilişkin bir hüküm konabilir (KK m.10, c.2). Çıkma tazminatı, çıkma serbestisinin kooperatifin varlığını tehlikeye düşürmemesi, ona bir zarar vermemesi düşüncesiyle kabul edilen bir hükümdür¹⁵. Ayrılmaya tazminat istenebilmesi için buna ilişkin hükmün kooperatif ana sözleşmesinde yer alması gerekir. Böyle bir hüküm konmamışsa, kooperatifin varlığı tehlikeye düşse dahi tazminat ödeme yükümlülüğü doğmamaktadır¹⁶. Ancak hakkın kötüye kullanılması durumunda, genel hükümlere göre tazminat talep edilebilmesi mümkündür.

Çok ortaklı, ekonomik yapısı güçlü kooperatiflerde bir veya birkaç ortağın çıkması genellikle kooperatifi etkilememekte, mevcudiyetine tesir etmemektedir. Çıkma kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürücü nitelikte değilse, ana sözleşmeye salt çıkma nedeniyle tazminat ödenmesi şartı konmamalıdır. Ancak unutulmamalıdır ki

¹¹ BECCHIO, Bruno/WEHINGER, Urs/FARHA, Alfred S./SIEGEL, Stanley, Swiss Company Law, 2nd Edition, Kluwer Law International, Switzerland 1996, s.170.

¹² ÇEVİK, Orhan Nuri, Kooperatifler Kanunu, Ankara 2003, s.55; ERİŞ, s.308.

¹³ TEKİNALP, s.138; ERİŞ, s.309.

¹⁴ AYKAN, s.31

¹⁵ İsviçre BK m.842/II hükmünde, çıkmanın ciddi bir zarara sebep olması halinde ayrılmaya tazminat istenebileceğini ifade edilmektedir.

¹⁶ ERİŞ, s.303-304.

her hak gibi çıkma hakkı da dürüstlük kuralına (MK m.2) uygun olarak kullanılmalıdır. Ortak, çıkma hakkını dürüstlük kuralına aykırı kullanır ve bu yüzden bir zarara sebep olursa, kooperatif ana sözleşmesinde hüküm bulunmasa dahi Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine göre kendisinden tazminat talep edilebilmesi mümkündür.

Kooperatifler Kanunu'nun 52. maddesine göre, ortakların mali yükümlülüklerini ağırlaştırılan genel kurul kararına muhalif kalan ve kararın ilanından itibaren üç ay içinde çıkma bildiriminde bulunan üyelerden ayrılma tazminatı talep edilemez. Bu düzenleme sayesinde, çıkma ile kooperatif mevcudiyeti tehlikeye düşse dahi çıkan kişinin ana sözleşmede öngörülen ayrılma tazminatını ödeme yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır. Böylece ayrılma tazminatının çıkma hakkını kısıtlayıcı bir unsur olarak ortaklar aleyhine kullanılması engellenmektedir.

Çıkma hakkına ilişkin diğer bir kısıtlama, Kooperatifler Kanunu'nun 11/I hükmünde düzenlenmektedir. Buna göre, kooperatiften çıkma hakkının kullanılması ana sözleşme ile en çok beş yıl süreyle sınırlandırılabilir. Ana sözleşmede beş yıl içinde çıkmayı yasaklayan bir hüküm varsa, ortağın bu süre içinde çıkma hakkı bulunmamaktadır. Bu durumda ortağın yaptığı tek taraflı çıkma bildirimini hukuki sonuç doğurmamaktadır.

Ortağın kooperatiften çıkma hakkı ana sözleşme ile beş yıldan fazla süre ile sınırlandırılmaz. Kanaatimizce ana sözleşme ile çıkma hakkına ilişkin olarak beş yıldan fazla getirilen süre sınırlandırmaları, kanunun emredici hükmü karşısında kısmi butlan yaptırımına tabi tutulmalı ve azami süre beş yıl olarak kabul edilmelidir. Ana sözleşme ile çıkma hakkı beş yıl süre ile sınırlandırılmış olsa dahi haklı ve önemli sebeplerle bu süreden evvel kooperatiften çıkılabileceği hususunda ana sözleşmeye hüküm konması mümkündür (KK m.11/II).

II. KOOPERATİFTEN ÇIKMA HALLERİ

A. Bildirim Yaparak Çıkma

Kooperatifler Kanunu'nun 10. maddesine göre, her ortağın kooperatiften çıkma hakkı bulunmaktadır. Kanun'un 12. maddesine göre çıkma hakkı, bildirme yani çıkmanın kooperatife ihbar edilmesi suretiyle kullanılır¹⁷. Çıkma bildirimini¹⁸, gerçek veya tüzel kişi ortak tarafından tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılan

¹⁷ AYKAN, s.29-30; TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s.968.

¹⁸ İsviçre Borçlar Kanunu'nun İngilizce versiyonunda "notice of withdrawal" terimi kullanılmaktadır.

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

bozucu yenilik doğuran bir haktır¹⁹. Ortağın çıkma iradesini açıklaması ile çıkma gerçekleşmekte, ayrıca kooperatifin bunu kabul etmesine veya onaylamasına ihtiyaç bulunmamaktadır²⁰. Çıkmanın gerçekleşmesi ile birlikte ortaklıktan doğan hak ve yükümlülükler sona ermektedir.

Kooperatifler Kanunu'nun 55. maddesinde, kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre kooperatifin faaliyetlerini yöneten ve onu temsil eden icra organı yönetim kurulu olarak kabul edildiğinden, çıkma bildirimini de yönetim kuruluna yapılması gerekmektedir²¹. Kanaatimizce bu bildirim çıkmanın koşulu değil, ispat vasıtasıdır. Çıkma için yönetim kurulunun iznine ya da onayına ihtiyaç bulunmamaktadır. Bildirim, sadece ortağın çıkma iradesinden kooperatifin haberdar olması, çıkma iradesinin ve çıkma tarihinin kooperatif tarafından öğrenildiğinin ispat edilmesi açısından önem taşımaktadır. Çıkmanın haricen öğrenilmesi veya ortağın eylemlerinden çıkma iradesinin açıkça anlaşılması ya da bunların ispat edilmesi halinde ayrıca çıkma bildirimini yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.

3476 sayılı Kanun m.3 ile değişik KK m.14/III, c.1 hükmüne göre; kooperatif ortaklığı devredilebilir. Bu, devir sözleşmesi ile gerçekleştirilir. Yargıtay; kooperatifin özel statüsünün olmaması ve herhangi bir kısıtlılık halinin ileri sürülmemesi durumunda kooperatif payının devri için devir sözleşmesinin yapılmış olmasını yeterli görmektedir²². Kanaatimizce ortaklık hakkının bir başkasına devrinin kooperatife bildirilmesi de çıkma bildirimini olarak değerlendirilebilir²³. Devreden kişi, devrin kooperatife bildirilmesi ile ortaklıktan çıkmış olur. Buna karşılık devralan kişinin ortaklık sıfatını kazanıp kazanmaması ise ayrı bir husustur²⁴. Yönetim

¹⁹ ÇEVİK, s.141; AYKAN, s.30; GUTZWILLER, Max, Die Genossenschaft, Zürich 1972, N.1-2; ŞİMŞEK, s.67; ERİŞ, s.306'da ortaklıktan çıkmanın örtülü olarak da istenebileceğini ileri sürmektedir; TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s.968'de çıkma bildirimini yönetim kuruluna yöneltilen, tek taraflı, süreye bağlı, hesap yılı sonunda hüküm ifade eden, kabulünden kaçınılabilen ve reddedilebilen bir irade beyanı olarak ifade edilmektedir.

²⁰ ÖZMEN, Kemal, Konut ve İşyeri Yapı Kooperatifleri ve Uygulaması, B.5, İstanbul 2000, s.46.

²¹ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s.968; AYKAN, s.29'da bu yetkinin KK m.13 hükmünün dolaylı yorumundan yönetim kuruluna verildiğinin anlaşıldığını, ana sözleşme ile genel kurula verilebileceğini, KK m.54 gereği genel kurul yerine temsilciler kurulu mevcutsa temsilciler kuruluna verilebileceğini, bu haller dışında başka bir organa verilemeyeceğini ileri sürmektedir.

²² Yargıtay 14. HD. 14.12.2004 tarih ve E. 8744, K. 8712 (Legal Hukuk Dergisi "LHD" Yıl 3, S.25, Ocak 2005, s.202-203.

²³ Payın devrinin kooperatife bildirilmesi ile çıkma gerçekleşmekle birlikte, kooperatifin kabul etmesine kadar pay kooperatife bırakılmış durumdadır.

²⁴ TEKİNALP, s.166'da belirtildiği üzere; devir, yalnız taraflar arasında geçerli olup hiçbir şekilde kooperatife karşı ileri sürülemez. Bu halde sözleşme hala yürürlükteyse; yönetime ilişkin haklar devredene, mali haklar devralana ait olur.

kurulu, devralan kişinin ortaklık için gerekli nitelikleri taşıdığı kanaatine varırsa onu ortaklığa kabul eder²⁵.

Yargıtay bir kararında²⁶ ortağın çıkma bildirimini yapmaksızın yatırdığı paranın iadesi ile üye olmadığının tespiti talebini, çıkma iradesinin açıklanması şeklinde yorumlamıştır. Yargıtay bir başka kararında²⁷; kooperatiften çıkmanın, çıkma kararı ile olabileceği gibi buna yönelik eylem ve işlemlerin yapılmasıyla da gerçekleşebileceğini, sözcülemi, ortağın yatırdığı aidatları geri almasının kooperatiften çıkma anlamına geleceğini kabul etmiştir²⁸.

Çıkmanın gerçekleşebilmesi için kooperatif ortağının ana sözleşmeye uygun olarak çıkma iradesini açıklaması yeterli kabul edilmelidir. Kooperatifler Kanunu'nun 13. maddesine göre; yönetim kurulu, ana sözleşmeye uygun olarak yapılacak isteğe rağmen, bir ortağın kooperatiften istifasını kabulden kaçınırsa, ortak çıkma iradesini noter aracılığı ile kooperatife bildirir. Bildirim tarihinden itibaren çıkma gerçekleşir. Bu hüküm, çıkma için kooperatifin kabulüne ihtiyaç bulunmadığını, bildirim yapılmasının yeterli olduğunu göstermektedir²⁹. Yönetim kurulunun istifayı kabul etmemesi veya hiç dikkate almaması, çıkma hakkını ortadan kaldırmamaktadır³⁰. Yönetim kurulunun istifayı kabul etmemesi, genelde çıkma hakkının ana sözleşmeye uygun kullanılmadığı gerekçesine dayanır. Bu durumda ortak yönetim kurulu ile aynı görüşte değilse, çıkma iradesini bu kez noter aracılığı ile kooperatife bildirmelidir. Kooperatifler Kanunu'nun 13. maddesine göre çıkma, çıkma bildiriminin noter vasıtasıyla kooperatife tebliğ edildiği tarih itibarıyla gerçekleşir. Bildirimin noter vasıtasıyla yapılması ispata ilişkin bir husustur³¹. Nitekim Yargıtay bir kararında KK

²⁵ 3476 sayılı Kanun m.3 ile değişik KK m.14/III, c.2 hükmü, bu konuda yönetim kuruluna bir takdir hakkı tanımakta, devralan kişiyi ortaklık niteliklerini taşımadığı gerekçesiyle ortaklığa kabul etmekten kaçınma imkânı vermektedir. Devralan kişinin üyeliği kazanmasında kooperatif açısından herhangi bir sakınca bulunmaması halinde yönetim kuruluna ortaklığa kabulden kaçınma imkânı tanınmamaktadır. Aynı yönde Yargıtay 14. HD. 14.12.2004 tarih ve E. 8744, K. 8712 (LHD, Yıl 3, S.25, Ocak 2005, s.202-203).

²⁶ Yargıtay 11. HD. 13.12.1974 tarih ve E. 2697, K. 3620 (TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s.969).

²⁷ Yargıtay 11. HD. 16.09.1993 tarih ve E. 3491, K. 5528 (ERİŞ, s.410-411).

²⁸ Yargıtay 11. HD. 19.01.1993 tarih ve E. 5683, K. 200 sayılı hükmünde; ortağın kooperatife yatırdığı aidatları ön koşulsuz olarak almasını, çıkma iradesinin gösterilmesi şeklinde yorumlamıştır (ERİŞ, s.512).

²⁹ TEKİNALP, s.139.

³⁰ Kanaatimizce; ana sözleşmeye uygun olarak yapılan istifayı yönetim kurulunun kabulden kaçınması veya reddetmesi çıkma hakkını etkilememekte, sadece bu durumda çıkma bildiriminin ispata noter vasıtasıyla yapılması koşuluna bağlanmaktadır.

³¹ İspat açısından çıkma bildiriminin herhangi bir şekle tabi olmadığı ve bu arada noter vasıtasıyla yapılabileceği gözden uzak tutulmamalıdır. TEKİNALP, s.139'da noter vasıtasıyla yapılan ikinci bildirim teknik anlamda bir bildirim değil, itiraz olarak kabul etmektedir. Kanaatimizce; ilk

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

m.13 hükmünü esas alarak³²; "...davacı ortak, çıkma isteği hakkında olumlu veya olumsuz bir kararın verilmesini makul süre içinde beklemeli ve makul süre geçince yine makul bir süre içinde çıkışını bildiren noter ihtarnamesi göndermelidir. Davacı bu yola gitmediğine göre, ortaklığın devam ettiğinin kabulü gerekir" şeklinde hüküm kurmuştur.

Kooperatif yönetim kurulu, ana sözleşme çerçevesinde ortağın çıkma hakkının doğmadığı veya bu hakkı usulüne uygun kullanmadığı neticesine varırsa, çıkma bildiriminde bulunan gerçek veya tüzel kişiden üyelik yükümlülüklerini yerine getirmesini talep edebilir. Örneğin üyelik aidatı yürütüp bunun ödenmesini talep ve dava edebilir, hatta borç nedeniyle ortaklıktan çıkarma yoluna gidebilir. Buna karşılık çıkma ihbarında bulunan kişi -hakkı olarak- ana sözleşme çerçevesinde çıkma hakkını kullandığını ve artık ortak olmadığını, borcunun bulunmadığını ileri sürerek icra takiplerine itiraz edebilir, menfi tespit davası açabilir, açılan davaların reddini talep edebilir ya da çıkma bildiri ile ortaklık sıfatının ortadan kalktığının tespitini mahkemeden isteyebilir.

Kooperatifler Kanunu'nun 12. maddesine göre, çıkma ancak bir hesap senesi sonu için ve en az 6 ay önceden haber verilme suretiyle yapılır. Ana sözleşmede daha kısa bir süre belirtilmesi halinde hesap senesi içinde de ortaklıktan çıkmak mümkündür. Bu hükümle çıkma ihbarına otomatik sonuç bağlanmamakta, kooperatifin sürpriz bir çıkma nedeniyle zor durumda kalması engellenmektedir. Şayet bir ortak hesap yılı sonu itibariyle kooperatiften çıkmak isterse, durumu en az 6 ay önceden kooperatife bildirmelidir. Kanunda belirtilen minimum altı aylık süreye uyulmadan yapılan çıkma bildiri, bir sonraki hesap yılı için yapılmış sayılmalıdır.

Hesap yılı sonu, kooperatif ana sözleşmesine göre belirlenir. Ana sözleşmede hesap yılı sonunun hangi gün olduğu açıkça belirtilmemişse takvim yılının son günü, hesap yılının sonu olarak kabul edilir. KK m.12/c.2 hükmüne göre; ana sözleşmeyle 6 aydan kısa bir süre öngörülerek hesap yılı içinde çıkmaya müsaade edilmesi mümkündür. Yani, ana sözleşme ile hem 6 aylık sürenin kısaltılmasına, hem hesap yılı içinde çıkmaya müsaade edilmesine hem de bu iki düzenlemenin bir arada yapılmasına imkân tanınmıştır.

---

bildirim inkâr edilmekte ve aksi ispat edilememekte ise, noter kanalıyla yapılan (ikinci) bildiri ilk bildirim olarak kabul etme zorunluluğu doğmaktadır. Kanunun 13. maddesinde, bildirim noter vasıtasıyla yapılması koşul olarak getirilmiş olsa da, açılan bir dava dolayısıyla, mahkeme aracılığıyla yapılan bir çıkma bildiri de evlehiyetle geçerli kabul edilmelidir.

³² Yargıtay 11. HD. 06.02.1978 tarih ve E. 111, K. 332 (yayınlanmamıştır).

B. Haklı Nedenlerle Çıkma

Hukukumuzda kooperatife giriş ve çıkışta açık kapı ilkesi benimsenmiş bulunduğundan, çıkma için usulüne uygun bir bildirim yapılması gerekli ve yeterlidir. Çıkmanın haklı bir nedene dayandırılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Çıkma hakkı mutlak bir ortaklık hakkı olduğundan, ortağın hiçbir suretle kooperatiften çıkamayacağına ilişkin düzenlemeler hükümsüzdür. İsviçre Borçlar Kanunu'nun 843/I hükmüne paralel şekilde Kooperatifler Kanunu 11/I hükmü, bu kurala bir istisna getirmiştir. Bu hükme göre, kooperatiften çıkma hakkının kullanılması, ana sözleşme ile en çok 5 yıl süre ile sınırlandırılabilir³³. Ancak ana sözleşmeye hüküm konarak 5 yıllık süre dolmadan ortaklara haklı ve önemli sebeplerle kooperatiften çıkma imkânı tanımıştır (KK m.11/II). Böylece ana sözleşme hükmü ile çıkma hakkını sınırlandıran 5 yıllık süre, yine ana sözleşme hükmü ile haklı nedene dayanılarak azaltılabilmekte veya ortadan kaldırılabilir.

Bir gerçek veya tüzel kişi, belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle mesleki veya günlük ihtiyaçlarını emek ve parasal katkıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla bir kooperatife ortak olmaktadır. Kişinin kooperatife üye olma gerekçesinin sonradan ortadan kalkması halinde, çıkma için haklı neden oluşmaktadır. Haklı neden ortaklıktan, diğer ortakların tutumundan veya ortağın şahsından doğabilir³⁴. Önemli fikir ayrılıkları, menfaatlerin ters düşmesi, ortağın çıkarlarının zarar görmesi, meslekte değişiklik, kooperatifin faaliyet alanında değişiklik, sağlık durumu gibi haller ana sözleşmede haklı sebep olarak gösterilmektedir.

Doktrinde bir fikre göre; haklı nedenin varlığı halinde çıkma bildiriminde bulunacak ortağın KK m.12 hükmünde yer alan süreye uygun hareket etmesi gerektiği gibi hesap yılı sonunun esas alınmasına da gerek bulunmamaktadır. Zira haklı sebebin mevcudiyeti böyle bir bekleme imkân vermemektedir³⁵. Kanaatimizce; aksi ana sözleşme ile kararlaştırılmamışsa, 12. maddede öngörülen 6 aylık süre ile çıkmanın hesap yılı sonunda yapılabileceğine ilişkin kanuni düzenlemelerin tamamlayıcı hukuk kuralı olarak uygulanması gerekmektedir.

İsviçre Borçlar Kanunu'nun 843/II hükmünde, ortaklıktan haklı sebeplerle çıkma halinde dahi uygun bir ayrılma tazminatı istenebileceği ifade edilmektedir. Doktrinde

³³ Ana sözleşmede beş yıl içinde çıkma hakkının kullanılmayacağına ilişkin herhangi bir sınırlandırma bulunmaması durumunda ortak, kanundaki diğer hususlara uymak kaydıyla her zaman çıkma hakkını kullanabilir.

³⁴ AYKAN, s.33; TEKİNALP, s.145.

³⁵ TEKİNALP, s.145.

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

bazı yazarlar³⁶ haklı sebebin kooperatifin tek taraflı hareketinden veya kusurundan kaynaklanması halinde ayrılma tazminatı istenemeyeceğini veya miktarının daha az takdir edilebileceğini ileri sürmektedirler.

Hukukumuz bakımından çıkma tazminatı istenebilmesi, çıkmanın kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi ve bu hususta ana sözleşmede hüküm bulunması koşuluna bağlanmıştır (KK m.10). Kanunda haklı sebeplerle kooperatiften çıkan ortaktan tazminat istenebileceği yönünde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Çıkma serbestisi karşısında bir ortağın yardımlaşma ve dayanışma gibi amaçlarla girdiği bir kooperatiften haklı bir sebebinin bulunmasına rağmen ancak tazminat ödeyerek çıkması düşüncesi, KK m.1'de ifadesini bulan kooperatiflerin kuruluş amaçlarıyla bağdaşmamaktadır.

C. Çıkmanın Kendiliğinden Gerçekleştiği Haller

1. Ortağın ölmesi veya tüzel kişiliğın sona ermesi

Gerçek kişi ortağın ölümü ile ortaklık sıfatı sona erer (KK m.14/I). Ortak tüzel kişi de olabileceğinden, tüzel kişiliğın herhangi bir nedenle sona ermesi halinde de ortaklık sıfatı kendiliğinden sona erer. Ölüm, gerçek kişinin kooperatif üyeliğini sona erdiren doğal bir olaydır. Ortağın ölmesi halinde KK m.14/II hükmüne göre; ana sözleşmede gösterilecek şartlarla ölen ortağın mirasçuları kooperatifin ortağı olabilirler³⁷. Mirasçuların ortaklık sıfatını kazanmaları, ana sözleşmede gösterilen belli koşulların yerine getirilmesine bağlı tutulabilir³⁸. Ana sözleşmede ölen ortağın ortaklık payına ilişkin bir hüküm bulunmaması halinde pay Medeni Kanun'un miras hükümleri çerçevesinde mirasçılara intikal eder³⁹. Mirasçılar kendiliğinden ve belirli şartları yerine getirerek kooperatif ortağı olamazlar. Kooperatif ortağı olabilmek bakımından mirasçılar üçüncü kişilerle aynı durumdadırlar.

Kooperatifler Kanunu'nun (3476 sayılı Kanun⁴⁰ m.2 ile değişik) 8. maddesine göre, gerçek kişilerin kooperatif ortağı olabilmeleri için medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olmaları gerekmektedir. Yönetim kurulu, ortaklar ile ortak olmak için müracaat edenlerin ana sözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp

³⁶ GERWIG, Max, Schweizerisches Genossenschaftsrecht, Bern 1967, s.247.

³⁷ İsviçre Hukuku'nda, mirasçuların ortak sıfatını kazanabilmeleri için kooperatifte yazılı müracaatta bulunmaları gerekmektedir (BECCHIO/WEHİNGER/FARHA/SIEGEL, s.171).

³⁸ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s.971.

³⁹ KK m.17/II, c.3 hükmüne göre, mirasçuların kooperatiften olan hakları ve alacakları beş yılda zamanaşımına uğramaktadır.

⁴⁰ RG. 25.10.1988 tarih ve S.19970.

taşımadıklarını araştırmak zorundadır. Örneğin kooperatife üye olabilmek için kişinin reşit olması gerekir. Reşit olmayan kişi ortaklığa kabul edilmemelidir. Aksi takdirde ortaklık sıfatı kazanılamaz. Ancak reşit olmadığı halde ortaklığa alınan ve ortaklığa karşı tüm yükümlülüklerini yerine getiren kişi sonradan reşit hale gelmişse, onun hakkında verilen çıkarma kararı iyiniyet kurallarına aykırı kabul edilmektedir⁴¹. Medeni hakları kullanma ehliyeti sonradan kaybedilmişse, ortaklık sıfatı kendiliğinden sona ermez. Bu durumda yönetim kurulunun 16. madde çerçevesinde çıkarma kararı vermesi mümkündür.

2. Görev veya hizmetin sona ermesi

Kooperatifler Kanunu'nun 15. maddesine göre; ortaklık sıfatının bir görev veya hizmetin yerine getirilmesine bağlı olması durumunda, bu görev veya hizmetin sona ermesi ile ortaklık sıfatı kendiliğinden sona erer. Ancak ana sözleşmeye hüküm konularak görev veya hizmet sona erse dahi ortaklığın devam edeceği kararlaştırılabilir. Aksi takdirde görev veya hizmetin hitamına bağlı olarak ortaklık sıfatı da sona erer.

Ortaklık sıfatı kooperatifte bazı görevleri ve hizmetleri yapan kişilere görevleri dolayısıyla verilebilir. Örneğin bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma kooperatifinin lokantasının açısına ortaklık verilmesi. Böyle bir halde görev devam ettiği sürece ortaklık devam eder, görev sona erdiğinde ortaklık da sona erer. Buna karşılık geçmişte kooperatife hizmet eden bu çalışanların görevleri sona erdiğinde ortaklığın devam etmesi isteniyorsa, ana sözleşmeye bu yönde açık bir hüküm konması gerekmektedir. Örneğin ana sözleşme ile hizmet sona erdiğinde ortaklığın devam edeceği hükme bağlanmışsa, yapı kooperatifinin tesisat ustasına hizmeti karşılığında payına düşen konut verilmelidir.

3. Taşınmazın veya işletmenin devredilmesi

Kooperatifler Kanunu'nun 15/II maddesine göre; ana sözleşmede ortaklık sıfatının kazanılması, bir taşınmazın mülkiyetine bağlı hakların kullanılmasına veya bir teşebbüsün işletilmesine bağlı tutulabilmektedir. Bu durumda taşınmazın veya teşebbüsün mülkiyeti aynî sermaye olarak konmuş olmamaktadır. Mülkiyet hakkı ortakta kalmaya devam etmektedir.

Taşınmazın veya işletmenin üçüncü kişilere devredilmesi veya temlik edilmesi halinde ortaklık sıfatının yeni malike veya işletmeyi devralan kimseye geçeceği ana sözleşmede hüküm altına alınabilir (KK m.15/II). Ana sözleşmede bu yönde bir

⁴¹ Yargıtay 11. HD. 14.03.1995 tarih ve E. 564, K. 1957 sayılı karar (yayınlanmamıştır).

hüküm mevcut değilse; salt devir ve temlik işleminin yapılmış olması, yeni malik veya işletmeyi devralan kişiyi kendiliğinden ortak haline getirmemektedir. Kanun koyucu bu hükümlerle kooperatifin devamlılığını sağlamayı ve kooperatifin işlettiği işletmenin faaliyetini sürdürmesi suretiyle kooperatif amacının gerçekleşmesini hedeflemektedir⁴².

Taşınmaz mülkiyetine bağlı hakların kullanılmasına veya teşebbüsün işletilmesine⁴³ dayanan ortaklık sıfatı, ana sözleşmede bu yönde hüküm varsa taşınmazın veya işletmenin devri ile devralana geçmekte yani devralan veya yeni malik ortak haline gelmektedir. Kooperatifler Kanunu 15/II hükmüne göre; taşınmaz mala ilişkin bu tür bir iktisabın üçüncü kişilere karşı muteber olması için tapu siciline bu yönde bir şerh verilmesi gerekmektedir. Kanaatimizce MK m.840/I hükmü çerçevesinde, taşınmaz üzerinde kooperatif lehine bir “taşınmaz yükü” tescil edilmesi halinde de aynı sonuca varmak mümkündür. Bu durumda tapu sicilinin aleniyeti dolayısıyla durumu bilmeyen üçüncü kişiler iyiniyet iddiasında bulunamazlar.

D. Olağanüstü Sebeplerle Çıkma

1. Şahsi sorumluluğun ağırlaştırılması veya ek yükümlülük konması

Kooperatifler Kanunu'nun 31/I maddesinde, kooperatif ana sözleşmesi ile ortaklara ek ödeme yükümlülüğü getirilebileceği ifade edilmektedir. Kooperatifler Kanunu'nun 34. maddesine göre, ortağa yeni kişisel sorumluluklar veya malî yükümlülükler getirilmesi ya da bunların ağırlaştırılması için ana sözleşme değişikliği gerekmektedir.

Doktrinde bir fikre göre⁴⁴ yapı kooperatifleri tarafından alınan bina veya inşaat giderleri (inşaat fonu) ile maliyet artışları nedeniyle toplanan paralar ek ödeme niteliği taşımamaktadır. Bu tür ödemelerle kooperatifin amacına ulaşması yani bina ve inşaatın tamamlanması hedeflenmektedir. Ortaklar, sermaye payı (ortaklık payı) dışında, kooperatif amaçlarının gerçekleşmesini sağlamak için genel kurulca kararlaştırılan giriş aidatı, arsa payı bedeli, inşaat fonu, alt yapı taksiti gibi adlar altında bu gider taksitlerini ödemekle yükümlüdürler. Ek ödeme niteliği taşımayan

⁴² AYKAN, s.37.

⁴³ Borçlar Kanunu m.179 çerçevesinde yapılan her türlü işletmenin (ticari işletme veya esnaf işletmesi) devri bu kapsamdadır.

⁴⁴ ERİŞ, s.789 ve ÖZMEN, s.67; ARPACI, Abdülkadir, Kooperatifler Kanunu ve Uygulaması, İstanbul 1989, s.179'da aksi görüşü savunmaktadır.

bu bedellerin ödenmesine ilişkin genel kurul kararlarının, ana sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça ortaklar cetvelinde imzası bulunan ortakların salt çoğunluğu ile alınması gerekmektedir⁴⁵.

Ek ödemelerden elde edilen gelirler ancak bilanço açıklarını kapatmak amacıyla kullanılabilir (KK m.31/I). Ek ödeme yükümlülüğü koyma konusunda yetkili organ genel kuruldur⁴⁶. Hüküm emredici nitelik taşıdığından genel kurul yönetim kuruluna ek ödeme yükümlülüğü getirme yetkisi veremez⁴⁷. Ortağın kişisel sorumluluğunun veya bir mali yükümlülüğünün ağırlaştırılması halinde ortağa kooperatiften çıkma imkânı tanınmaktadır. Kanun ortağın iradesine aykırı olarak mali yükümlülüklerinin arttırılması halinde ona bu karara uyma zorunluluğu getirmemiş, çıkma hakkını tanıyarak menfaatler dengesine uygun bir yaklaşım sergilemiştir.

Kooperatifler Kanunu'nun 52/I hükmüne göre; ortakların şahsi sorumluluklarını ağırlaştıran veya onlara ek ödeme yükümlülüğü getiren kararların alınmasında bütün ortakların $\frac{3}{4}$ 'ünün rızası aranmaktadır. Normal koşullarda genel kurul kararları tüm ortakları bağlar⁴⁸. Ancak Kanun, alınan bu kararın, karara muhalif kalan ve kararın ilanından itibaren üç ay içinde ortaklıktan ayrıldığını bildiren üyeleri bağlamayacağını ifade etmektedir. Kanun'un 52/III hükmüne göre; mali yükümlülüklerini ağırlaştıran genel kurul kararına muhalif kalan kooperatif üyelerinin ortaklıktan çıkma hakkını kullanabilmeleri için, kararın ilanından itibaren üç ay içinde çıkma bildiriminde bulunmaları gerekmektedir. Süresi içinde yapılan çıkma bildirimini, kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçerli olur. Çıkma, kararın yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla gerçekleşir. Bu halde ortak, genel kurul kararının ilan edildiği tarihte ortak sıfatını kaybetmekte; ortaklıktan doğan hak ve yükümlülükleri sona ermektedir.

2. Devredilme suretiyle dağılan kooperatifin ortaklarının çıkma bildirimini

Kooperatifler Kanunu'nun "Birleşme suretiyle dağılma" başlıklı 84. maddesi, bir kooperatifin bütün aktif ve pasifleriyle bir başka kooperatif tarafından devralınması suretiyle dağılması halini düzenlemektedir. Bu tür birleşmelerde, öncelikle birleşen kooperatiflerin genel kurullarının bu yönde bir karar alması gerekmektedir⁴⁹.

Kooperatifin dağılmasının tescili⁵⁰ ile ortaklar da bütün hak ve borçları ile

⁴⁵ ÖZMEN, s.67.

⁴⁶ ERİŞ, s.697; Yargıtay 11. HD. 03.03.1980 tarih ve E. 1183, K. 1003 (ERİŞ, s.701).

⁴⁷ Yargıtay 11. HD. 06.03.1978 tarih ve E. 862, K. 974 (ERİŞ, s.700-701).

⁴⁸ ERİŞ, s.790.

⁴⁹ ERİŞ, s.1176.

⁵⁰ Kooperatifin dağılmasının tescili ticaret sicilini tutan memurluktan istenir. Borçları ödendikten ya da teminata bağlandıktan sonra kooperatifin kaydı terkin ettirilir (KK m.84/b.7).

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

birlikte devralan kooperatife katılmış olurlar (KK m.84/b.8). Ancak bu düzenleme tüm ortakları bağlayıcı ve mutlak bir kural değildir. Aktif ve pasiflerin birleşmesi neticesinde⁵¹ dağılan kooperatifin ortakları için şahsi sorumluluk veya ek ödeme yükümlülüğü doğduğu veya ağırlaştığı takdirde birleşme kararı, ancak bütün ortakların 3/4 'ünün çoğunluğu ile verilebilir. Kanun'un 84/b.11 hükmü çerçevesinde; bu karara katılmamış olan ortak, dağılan kooperatifin genel kurul kararının ilanından itibaren 3 ay içinde çıkma ihbarında bulunabilmektedir. Aktif ve pasifleriyle devralınmak suretiyle dağılan kooperatif dağılma kararının tescil ve ilanı ile tüzel kişiliğini kaybetmektedir. Hukuken mevcut olmayan bir kooperatife üye olunamayacağı için, burada teknik anlamda bir çıkmadan da söz edilemez.

3. Özelliikli giriş sisteminde eksiklik sebebi ile çıkma bildirimini

Kooperatifler Kanunu'nun 8/I maddesine göre; kooperatife ortak olmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, kooperatif ana sözleşmesi hükümlerini bütün hak ve ödevleriyle birlikte kabul ettiklerini belirten bir yazı ile kooperatif yönetim kuruluna başvururlar. Kooperatif, ortaklarına kendi varlığı dışında şahsi bir sorumluluk veya ek ödeme yükümlülüğü getiriyorsa, ortak olma isteği bu yükümlerin yazılı olarak kabul edilmesi halinde hukuki değer taşır. Ortaklığa giriş sırasında bu yükümlülükten haberdar olmayan veya bunları yazılı olarak kabul etmiş bulunmayan ortak, ilgili yükümlülüğün mevcudiyetini öğrendikten sonra KK m.52/III hükmü gereği çıkma bildiriminde bulunabilir⁵². Böyle bir çıkma bildiriminde bulunmaması halinde ortak, söz konusu şahsi yükümlülükleri veya ek ödemeleri kabul etmiş sayılmalıdır.

E. Ana Sözleşmede Düzenlenen Diğer Çıkma Halleri

Ana sözleşmede ortaklara çıkma hakkı tanıyan başka sebepler gösterilebilir. Ortağa kayıtsız ve şartsız olarak kooperatiften çıkma hakkı tanınabilir. Yasada belirlenen usullere uymak kaydıyla ana sözleşmede çıkmayı gerektiren sebepler çıkma yöntemi ve çıkmaya bağlanan sonuçlar serbestçe düzenlenebilir.

III. KOOPERATİFTEN ÇIKMANIN SONUÇLARI

A. Çıkan Kişinin Sorumlulukları

1. Kooperatif borçlarından ve ek ödemelerden sorumluluk

Kural olarak ortaklıktan çıkan kimse, ortaklık yükümlülüklerinden kurtulur. Kooperatifi veya kooperatifin alacaklılarını korumak amacıyla bu kurala bazı

⁵¹ Kanun m.84'ün başlığında bu hali "birleşme" olarak nitelendirmiş ancak madde metninde "devralma" terimini kullanmıştır.

⁵² TEKİNALP, s.115.

istisnalar getirilmiştir. “Bir ortağın ayrılmasından veya kooperatifin dağılmasından sonra sorumluluk” başlıklı Kooperatifler Kanunu 36/I maddesine göre; sınırsız veya sınırlı sorumlu bir ortak ölür veya diğer bir sebeple kooperatiften ayrılırsa⁵³ ayrılmanın kesinleştiği tarihten başlayarak bir yıl veya ana sözleşme ile tespit olunan daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ettiği takdirde, ayrılmasından önce doğmuş olan borçlar için sorumluluktan kurtulamaz. Bu konuda ana sözleşmeye konan sorumsuzluk kayıtları ile sonradan yapılan anlaşmalar geçersizdir.

Kişi, ortaklıktan çıkmasından sonra doğan kooperatif borçlarından sorumlu tutulamaz. Kural olarak öncekilerden de sorumlu değildir. Ancak çıkmanın kesinleşmesinden veya ortağın ölümünden itibaren bir yıl veya ana sözleşmeyle saptanan daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ederse, kişi (veya ölen ortağın mirası reddetmeyen mirasçuları) önceki borçlardan sorumlu olur. KK m.36/II hükmü uyarınca; aynı şartlar altında veya aynı süre içinde ek ödeme yükümlülüğü de devam eder.

2. Tazminat ödeme borcu

Çıkma bir hak olarak kabul edilmektedir. Ancak çıkma keyfiyetinin kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi halinde, ayrılmak isteyen ortağın muhik bir tazminat ödeyeceğine ilişkin bir hükmün ana sözleşmeye konması mümkündür (KK m.10). Çıkma tazminatına hükmedilebilmesi için çıkma ile kooperatifin varlığının tehlikeye düşmesi arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekmektedir. Kooperatif varlığını tehlikeye düşüren hallerin neler olduğu konusu geniş yorumlanmalıdır. Şayet kooperatif küçük bir kooperatif ise illiyet bağı daha kuvvetli, büyük bir kooperatif ise illiyet bağı daha zayıf olmaktadır. Çok sayıda ortağın çıkma bildiriminde bulunması kooperatif varlığını tehlikeye düşürme konusundaki illiyet bağına güçlendirmektedir.

Ana sözleşmeye hüküm konularak, kooperatifin varlığını tehlikeye düşürebilecek haller sınırlı surette sayılabilir. Böyle sınırlayıcı bir düzenleme mevcut değilse uygun illiyet bağı bulunup bulunmadığı her somut olayda araştırılmalıdır. Çıkmanın kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürüp düşürmediği konusunda tereddüte düşülmesi halinde mahkeme bilirkişi incelemesi yaptırır⁵⁴. Kooperatif mevcudiyetinin tehlikeye düştüğü ve çıkma ile kooperatif mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi arasında

⁵³ Kanun metninde “ayrılırsa” ibaresi yoktur. Bu ibare kaynak İsviçre BK m.876/I’de mevcuttur.

⁵⁴ Yargıtay 11. HD. 13.04.1992 tarih ve E. 2342, K. 4778 (ERİŞ, s.510); Yargıtay 11. HD. 15.09.1992 tarih, E. 2148, K. 9010 (ERİŞ, s.511-512); Yargıtay 11. HD. 16.12.1996 tarih, E. 8424, K. 8808 (ERİŞ, s.522).

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

uygun illiyet bağı bulunduğu tespit edilirse hakim, olumsuz durumun oluşmasında çıkmanın tesirini gözетerek tazminat miktarını tayin eder.

KK m.10'daki "muhik" tazminat ile neyin kastedildiği açık değildir⁵⁵. Ayrılma tazminatı zarar şartına değil kooperatif varlığını tehlikeye düşürme şartına bağlanmakta olup zararın mevcudiyeti ile ilgili değildir. Ana sözleşmede tazminat ödeneceği ve tazminatın miktarı açıkça gösterilebilir. Tazminat miktarı belirtilmemişse, mahkeme somut olayın niteliğine göre hakkaniyetin gerektirdiği tazminat miktarını takdir eder.

Ayrılma tazminatı bir cezai şart değildir. Çıkma hakkını sınırlandırmak veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla ayrılma tazminatı adı altında düzenlenen ancak cezai şart niteliği taşıyan ana sözleşme hükümleri, KK m.11/III ve BK m.18-20 karşısında hükümsüzdür.

B. Çıkan Kişinin Hakları

1. Hakların kapsamı ve niteliği

Çıkma halinde hem ortağa hem de kooperatife bazı haklar tanınmakta ve taraflar arasında bir denge kurulmaya çalışılmaktadır. "Kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortaklarla hesaplama süresi ile yükümlülük" başlıklı Kooperatifler Kanunu'nun 17. maddesinde, bir yandan çıkan ortağın sermaye ve mevduat haklarına dokunulamayacağı ifade edilmekte; diğer yandan da çıkan ortağın kooperatiften talep edebileceği iade ve ödemelerin kooperatif varlığını tehlikeye düşürecek nitelikte olması halinde kooperatife ödemeyi geciktirme imkânı tanınmaktadır⁵⁶. Çıkma, kooperatif mal varlığını tehlikeye düşürecek nitelikte değilse, kooperatif genel kurulu iade ve ödemeleri geciktiremez. Ancak iade ve ödeme yapılması neticesinde kooperatif mevcudiyeti tehlikeye düşüyorsa, ana sözleşmede daha kısa bir süre öngörülse dahi bu ödeme genel kurul tarafından üç yıla kadar ertelenebilir.

Kooperatifler Kanunu'nun 17/III maddesinde, çıkan veya çıkarılan ortağın sermaye veya mevduatından kısmen ya da tamamen yoksun bırakılmasına dair şartların geçerli olmadığı hükme bağlanmaktadır. Kooperatif sermayesi, ortakların taahhüt ettikleri payların toplam tutarıdır⁵⁷. Hükümde ifade edilen mevduattan ne

⁵⁵ TEKİNALP, s.143.

⁵⁶ Aksi takdirde kooperatifin mal varlığını kaybetmesi tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Bu tehlike, kooperatifin büyüklüğüne göre bir tek ortağın ayrılması ile doğabileceği gibi, birkaç ortağın veya ortakların çoğunun ayrılması ile de doğabilir.

⁵⁷ Kooperatiflerde sermaye miktarı değişken niteliktedir. Taahhüt edilen sermayenin taksitler halinde ödenmesi mümkündür.

anlaşılması gerektiği duraksama yaratacak niteliktedir⁵⁸. Ana sözleşmeye hüküm konarak veya ana sözleşmede değişiklik yapılarak çıkan kişinin sermaye hakkından ve mevduatından yoksun bırakılması mümkün olmadığı gibi; kooperatif ile ortak arasında yapılan anlaşmayla veya ortağın tek taraflı taahhüdü ile bu haklardan yoksun bırakılması da mümkün değildir⁵⁹. Ayrılan ortağa yapılacak ödemenin asgari miktarı, sermayeye katılma borcu ve mevduat için ödediği miktarın toplamından az olamaz⁶⁰.

Çıkan kişinin kooperatif varlığı üzerinde sermaye ve mevduat dışında iadesini talep edilebileceği başka hakları bulunup bulunmadığı, şayet varsa bunların nelerden ibaret olduğu ana sözleşmede gösterilmelidir. Ana sözleşmede böyle bir hak tanınmamışsa; kooperatif mal varlığı üzerinde bir alacak hakkı doğmaz⁶¹. Ana sözleşmede hüküm bulunması koşuluyla, kooperatif amacının gerçekleşmesini sağlamak üzere genel kurulca ortaklardan alınmasına karar verilen ve tahsil edilen altyapı, arsa, inşaat, giriş aidatı, aidat ve benzeri giderlerin veya gider taksitlerinin iadesi talep edilebilir.

Konut yapı kooperatifleri, ana sözleşmede gösterilen işler tamamlandıktan sonra bireysel mülkiyete geçilmesi ve konutların ortaklar adına tescil edilmesiyle amacına ulaşmış sayılmaktadır. Ortak lehine mülkiyet veya irtifak hakkı tanınması halinde bu aynı haklar ortağın şahsi malvarlığına geçmiş olduğundan iadeye konu bir hak söz konusu olmamaktadır. Ancak ayrılan kişinin bunlardan doğan borç ve yükümlülükleri devam edecektir.

2. Ayrılma payının hesaplanması ve ödenmesi

Kooperatiften çıkan veya çıkarılan ortağın veya mirasçılarının kooperatif varlığı üzerinde hakkı bulunup bulunmadığı, varsa nelerden ibaret olduğu ana sözleşmede gösterilmelidir. Bu haklar yedek akçeler hariç olmak üzere, ortağın ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanmalıdır (KK m.17/I). Buna göre çıkan kişinin gider payı tespit edilmeli, bu miktar düşüldükten sonra kalan miktar kendisine ödenmelidir⁶².

⁵⁸ ERİŞ, s.502; TEKİNALP, s.167-168'de sermaye veya "mevduat" ibarelerini kullanmakta, kavramlar arasında bir ayrım yapmamaktadır İade bakımından iki kavram aynı kapsamda değerlendirilmektedir.

⁵⁹ Yargıtay 11. HD. 29.03.1990 tarih, E. 2420, K. 2701 sayılı ilamında "...davacının kooperatife karşı verdiği taahhütnamede, ortağın kooperatiften çıkması halinde ödediği miktarın %20'sinin kesileceğine dair hüküm geçerli olmaz" gerekçesiyle yerel mahkeme kararını bozmuştur (ERİŞ, s. 509).

⁶⁰ Sermayenin kısmen tüketilmiş olması hali bu durumun istisnasıdır.

⁶¹ TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s.979; ŞİMŞEK, Edip, Kooperatif Ortaklıklar, Ankara 1981, s.95-96.

⁶² Yargıtay 11. HD. 12.06.1975 tarih, E. 2379, K. 3946 (ERİŞ, s.504).

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

Ayrılma payı genel kurul onayı ile bilançonun kesinleşmesinden sonra muaccel hale gelir. Uygulamada ana sözleşmeye bu hakların, bilançonun kesinleşmesinden bir ay sonra muaccel olacağı yönünde hüküm konmaktadır⁶³. Nitekim Yargıtay bir kararında, Kanun'un 17. maddesinden ayrı olarak tip ana sözleşmenin 15. maddesi uyarınca, devir dışındaki bir nedenle ortaklığı sona erenlerin sermaye ve diğer alacaklarının o yılın bilançosuna göre hesaplanarak, bilanço tarihinden itibaren 1 ay içinde geri verileceğini, burada önemli olan hususun bilançonun genel kurulca kabulü ile kesinleşmesi olduğunu, buna göre bilançonun genel kurulca kabul edildiği tarihin tespit edilerek, bu tarihten ancak 1 ay sonra davacı alacağının muaccel hale geleceğini ve temerrüdün bu tarihte oluşacağını, somut olayda ise davacının ortaklıktan ayrıldığı 2000 yılının bilançosunun 10.03.2001 tarihli genel kurulda kabul edilerek kesinleştiğini, mahkemece yukarıda açıklandığı şekilde davalının temerrüt tarihinin saptanması ile faizin bu tarihten itibaren başlatılması gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulmasının doğru olmadığı sonucuna varmış ve yerel mahkemenin kararını bozmuştur⁶⁴.

Gider payı hesaplanırken satış değeri, efektif değer, cari değer dikkate alınmaz. Nitekim Yargıtay bir kararında; kooperatif üyeliğinden istifa eden kişinin uğradığı zararın tazminine ilişkin bir davada davacının kooperatif üyeliğinden istifa ettiğini, kendisine isabet eden bağımsız bölümün rayiç değerinin 32.500.000.000 TL olduğunu belirttiği ve aylık ve peşin ödemeleri dolayısıyla kooperatife yaptığı katkının değerlendirilerek bu bedelin ödenmesini talep ettiği davada kooperatif üyeliğinden ayrılan ortağın, yıl sonu bilançosuna göre payına düşen miktarı alabileceğini; davalının 03.05.2001 tarihinde istifa ettiğini, 2001 genel kurulunun 17.03.2002 tarihinde yapıldığını, kooperatifin 21.05.2003 tarihinde 8.000.000.000 TL geri ödeme yaptığını; yerel mahkemece, genel kurulda 30.04.2003 tarihinde ödemenin kararlaştırıldığı ve bu tarihte geri ödemenin muaccel hale geldiğini ve tamamının ödendiği gerekçesiyle davanın reddine karar verildiğini; Kooperatifler Kanunu m.17/I ve ana sözleşme m.15 hükmüne göre, devir dışında bir sebeple ortaklığı sona erenlerin sermaye ve diğer alacakları o yılın bilançosunun genel kurulca kabulünden 1 ay sonra muaccel olacağının belirtildiği yani çıkan kişinin alacağı hesaplanırken öncelikle ayrıldığı yıl bilançosuna göre payına düşen miktarın belirlenip bundan genel giderler düşülerek kooperatife karşı tüm edimlerini yerine getiren ortağın ayrılma payının bulunacağı hususları ifade edilerek ayrılma payı ile

⁶³ Süre koşuluna uyulmaksızın yapılan çıkma bildirimine dayanılarak açılan alacak davası, alacak henüz muaccel olmadığından reddedilmelidir.

⁶⁴ Yargıtay 11. HD. 24.01.2005 tarih, E. 2004/3813, K. 2005/192 (LHD, Yıl 3, S.26, Şubat 2005, s.720-722).

muacceliyet tarihinin tespit edilmesi gerektiği neticesine vararak yerel mahkeme kararını bozmuştur⁶⁵.

Ana sözleşmede ayrılan kişinin yerine yeni ortak alınması durumunda gider taksitlerinin derhal ödeneceği hükme bağlanmışsa bilançonun yapılmasını beklemeye gerek yoktur⁶⁶. Yine kooperatifin ayrılan ortak için ödeme yapmayı kabul etmesi durumunda da bilançonun beklenmesine gerek bulunmamaktadır⁶⁷.

Kooperatife aynî sermaye konması halinde bunların neler olduğu ve biçilen değer ana sözleşmede gösterilmelidir. Aynî sermayenin mülkiyetinin kooperatif malvarlığına geçmesi dolayısıyla, çıkan kişiye sermaye bedeli olarak aynî ödeme yapılamamakta ancak biçilen değer ödenebilmektedir⁶⁸. Nitekim Yargıtay bir kararında⁶⁹ kooperatife mali katkı olarak çimento veren ortağın kooperatiften ayrılması halinde bunun aynen iadesinin hukuken mümkün olmadığına, çimentonun veriliş tarihindeki parasal değeri kadar ödeme yapılmış sayılacağından ancak bu bedelin istenebileceğine hükmetmiştir.

Ayrılma payının tespitinde yedek akçeler hesaba katılmaz (KK m.17/I). Doktrinde bu yedek akçelerin hangileri olduğu hususu tartışmalıdır. İsviçre doktrinindeki bir fikre göre⁷⁰; kooperatif öz varlığının, sermaye ile yedek akçeler toplamından borçların çıkarılması neticesinde bulunabileceği ve bu yüzden yedek akçe deyimiyle sadece kanuni yedeklerin kastedildiği ileri sürülmektedir. Bu fikre göre, ayrılma payının hesabında yıllık bilançodaki kanuni yedek akçeler dikkate alınmamalı, diğer yedek akçeler dikkate alınmalıdır. Alman hukukunda, ayrılan ortağa ayrılma payı verilmekte, buna karşılık kooperatif mal varlığı üzerinde ve dolayısıyla da yedekler üzerinde herhangi bir hak tanınmamaktadır. Yedekler kavramı da kanuni yedek akçeler ile açık ve gizli yedek akçeleri kapsayacak biçimde geniş yorumlanmaktadır⁷¹. Aksi durumun kabulünün kooperatif kavramının mahiyetine ters düşeceği ifade edilmektedir. Sonuç olarak ayrılma payı, kooperatiften ayrılan ortağın o yıl bilançosunda belirlenen (*Geschäftsguthaben*⁷²) miktar olarak kabul edilmektedir.

⁶⁵ Yargıtay 11. HD. 10.10.2005 tarih ve E. 2004/12062, K. 9548 (LHD, Yıl 3, S.36, Aralık 2005, s.4325-4327).

⁶⁶ Yargıtay 11. HD. 11.09.2000 tarih, E. 2000/5559, K. 2000/6606 (yayınlanmamıştır).

⁶⁷ Yargıtay 11. HD. 24.01.1992 tarih, E. 162, K. 299 (ERİŞ, s.509-510).

⁶⁸ Yargıtay 11. HD. 31.03.1995 tarih, E. 7379, K. 2760 (ERİŞ, s.517).

⁶⁹ Yargıtay 11. HD. 20.04.1987 tarih, E. 2367, K. 2300 (ERİŞ, s.507).

⁷⁰ GERWIG, s.250.

⁷¹ GERWIG, s.251.

⁷² Ortağın, ortaklık sıfatına bağlı bir alacak hakkıdır. Ortağın kooperatife yaptığı ödemeler ile buna ilave edilen kârdan zarar çıkarıldıktan sonra kalan miktarı ifade eder.

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

Kanunun 17/II maddesinin birinci cümlesine göre kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek nitelikteki iade ve ödemeler, ana sözleşmede daha kısa bir süre tespit edilmiş olsa bile genel kurulca, üç yılı aşmamak üzere geciktirilebilir. Kooperatif ana sözleşmesinde, çıkan ortağın kooperatifteki alacaklarının ödenmesinin yönetim kurulu kararı ile geciktirilebileceğine ilişkin bir hüküm bulunmasına rağmen yönetim kurulu böyle bir karar almamış ise ayrılan kişinin hakları hemen ödenmelidir⁷³. Geciktirmeye ilişkin bir genel kurul kararı, ödemenin kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşüreceği gerekçesine dayanmalıdır. Gereksiz olan veya keyfi nitelikteki genel kurul kararları hukuka aykırıdır⁷⁴. Ödeme yapılması halinde kooperatif mevcudiyeti tehlikeye düşecek olsa bile kooperatif genel kurulu ödemenin peşin veya taksitler halinde yapılmasına karar vermişse, bu karara uyulması gerekir⁷⁵. Kooperatif mevcudiyetinin tehlikeye düşüp düşmediği belirlenirken ortağın ayrıldığı yıl bilançosu yanında, bilançodan sonra kooperatife alınan yeni ortakların getirdiği gelirin de dikkate alınması gerekir⁷⁶.

Çıkma keyfiyetinin kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi halinde, ayrılmak isteyen ortağın muhik bir tazminat ödeyeceğine ilişkin bir hüküm ana sözleşmeye konabilmektedir (KK m.10). Kanaatimizce; ana sözleşmede böyle bir hüküm bulunması nedeniyle çıkan kişinin ayrılma tazminatı ödemek zorunda kalması, kooperatiften ayrılma payını istemesine engel teşkil etmemektedir. Hatta ikisinin takas edilmesi dahi mümkündür.

Çıkan kişi ile mirasçılarının alacak ve hakları bunları isteyebilecekleri günden başlayarak beş yıl geçmekle zamanaşımına uğramaktadır (KK m.17/II, c.3).

SONUÇ

Kooperatife giriş ve çıkışta kural olarak açık kapı ilkesi benimsenmektedir. Ancak bu ilke bazı hallerde kanun hükmü ile bazı hallerde ise ana sözleşmeye konan hükümlerle sınırlandırılmaktadır. Ancak ana sözleşme ile çıkma hakkının aşırı derecede sınırlandırılması veya tamamen ortadan kaldırması mümkün değildir.

Çıkma hakkı, mutlak bir ortaklık hakkı niteliğindedir. Ortak, kanun ve ana sözleşmeye uymak kaydıyla her zaman kooperatiften çıkabilir. Bu kurala aykırı olarak ana sözleşmeye konan hükümler geçersizdir. Kanun, ortağa kooperatif ile

⁷³ Yargıtay 11. HD. 26.10.1984 tarih, E. 4670, K. 5111 (ERİŞ, s.507).

⁷⁴ Yargıtay 11. HD. 22.06.1992 tarih, E. 1359, K. 7902 (ERİŞ, s.511).

⁷⁵ Yargıtay 11. HD. 01.07.1993 tarih, E. 5280, K. 4867 (ERİŞ, s.513-514).

⁷⁶ Yargıtay 11. HD. 17.02.1994 tarih, E. 3831, K. 1148 (ERİŞ, s.515-516).

ilişkinini tek taraflı bir irade açıklaması (çıkmanın ihbarı) ile kesebilme imkânı tanımaktadır.

Çıkma serbestisinin hiçbir kısıtlamaya tabi tutulmaması, bazı hallerde kooperatifi telafisi imkansız zararlara uğratabilmektedir. Çıkma nedeniyle kooperatif mevcudiyetinin tehlikeye düşmesi halinde ana sözleşmeye, ayrılmak isteyen ortağın muhik bir tazminat ödemesine ilişkin bir hüküm konabilir. Ayrılma tazminatı istenebilmesi için buna ilişkin hükmün kooperatif ana sözleşmesinde yer alması gerekir. Böyle bir düzenleme mevcut değilse, kooperatifin varlığı tehlikeye düşse dahi tazminat ödeme yükümlülüğü doğmamaktadır.

Ortak, çıkma hakkını dürüstlük kuralına aykırı kullanır ve bu yüzden bir zarara sebep olursa, kooperatif ana sözleşmesinde hüküm bulunmasa dahi genel hükümlere göre kendisinden tazminat talep edilebilmesi mümkündür.

Ortağın kooperatiften çıkma hakkı ana sözleşme ile beş yıldan fazla süre ile sınırlandırılmaz. Ana sözleşme ile çıkma hakkına ilişkin olarak beş yıldan fazla getirilen süre sınırlandırmaları, kanunun emredici hükmü karşısında kısmi butlan yaptırımına tabi olmalı ve azami süre beş yıl olarak kabul edilmelidir.

Çıkma bildirimini, gerçek veya tüzel kişi ortak tarafından tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılan bozucu yenilik doğuran bir haktır. Ortağın çıkma iradesini açıklaması ile çıkma gerçekleşmekte, ayrıca kooperatifin bunu kabul etmesine veya onaylamasına ihtiyaç bulunmamaktadır. Bildirim çıkmanın koşulu değil, ispat vasıtasıdır. Çıkma için yönetim kurulunun iznine ya da onayına ihtiyaç bulunmamaktadır. Çıkmanın haricen öğrenilmesi veya ortağın eylemlerinden çıkma iradesinin açıkça anlaşılması ya da bunların ispat edilmesi halinde ayrıca çıkma bildiriminin yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.

Kooperatifler Kanunu'nun 12. maddesine göre, çıkma ancak bir hesap senesi sonu için ve en az 6 ay önceden haber verilmek suretiyle yapılır. Ana sözleşmede daha kısa bir süre belirtilmesi halinde hesap senesi içinde de ortaklıktan çıkmak mümkündür. Ana sözleşme ile hem 6 aylık sürenin kısaltılmasına, hem hesap yılı içinde çıkmaya müsaade edilmesine hem de bu iki düzenlemenin bir arada yapılmasına imkân tanınmıştır.

Çıkma hakkı mutlak bir ortaklık hakkı olduğundan, ortağın hiçbir suretle kooperatiften çıkamayacağına ilişkin düzenlemeler hükümsüzdür. Kooperatiften çıkma hakkının kullanılması, ana sözleşme ile en çok 5 yıl süre ile sınırlandırılabilir. Ancak ana sözleşmeye hüküm konarak 5 yıllık süre dolmadan ortaklara haklı ve önemli sebeplerle kooperatiften çıkma imkânı tanınmıştır.

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

Kişisel sorumluluğunu veya mali yükümlülüğünü ağırlaştırarak genel kurul kararına muhalif kalan kooperatif üyelerinin ortaklıktan çıkma hakkını kullanabilmeleri için, kararın ilanından itibaren üç ay içinde çıkma bildiriminde bulunmaları gerekmektedir. Süresi içinde yapılan çıkma bildirimini, kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren geçerli olmaktadır. Böylece ortağın iradesine aykırı olarak mali yükümlülüklerin arttırılması halinde onun bu karara uyma zorunluluğu ortadan kaldırılmış ve çıkma hakkı tanınarak menfaatler dengesine uygun bir yaklaşım sergilenmiştir.

Kişi, ortaklıktan çıkmasından sonra doğan kooperatif borçlarından sorumlu tutulamaz. Kural olarak öncelikli olarak da sorumlu değildir. Ancak çıkmanın kesinleşmesinden veya ortağın ölümünden itibaren bir yıl veya ana sözleşmeyle saptanan daha uzun bir süre içinde kooperatif iflas ederse, kişi veya ölen ortağın mirası reddetmeyen mirasçısı, önceki borçlardan sorumlu olur. Aynı şartlar altında veya aynı süre içinde ek ödeme yükümlülüğü de devam eder.

Çıkma bir hak olarak kabul edilmekle birlikte, çıkma keyfiyetinin kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşürmesi halinde, ayrılmak isteyen ortağın muhik bir tazminat ödeyeceğine ilişkin bir hükmün ana sözleşmeye konması mümkündür. Çıkma tazminatına hükmedilebilmesi için çıkma ile kooperatifin varlığının tehlikeye düşmesi arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekmektedir.

Ana sözleşmeye hüküm konarak veya ana sözleşmede değişiklik yapılarak çıkan kişinin sermaye hakkından ve mevduatından yoksun bırakılması mümkün olmadığı gibi; kooperatif ile ortak arasında yapılan anlaşmayla veya ortağın tek taraflı taahhüdü ile bu haklardan yoksun bırakılması da mümkün değildir.

Çıkan kişinin kooperatif varlığı üzerinde sermaye ve mevduat dışında iadesini talep edebileceği başka hakları bulunup bulunmadığı, şayet varsa bunların nelerden ibaret olduğu ana sözleşmede gösterilmelidir. Ana sözleşmede böyle bir hak tanınmamışsa; kooperatif mal varlığı üzerinde bir alacak hakkı doğmaz. Ana sözleşmede hüküm bulunması koşuluyla, kooperatif amacının gerçekleşmesini sağlamak üzere genel kurulca ortaklardan alınmasına karar verilen ve tahsil edilen altyapı, arsa, inşaat, giriş aidatı, aidat ve benzeri giderlerin veya gider taksitlerinin iadesi talep edilebilir.

Çıkan kişinin hakları, yedek akçeler hariç olmak üzere ortağın ayrıldığı yıl bilançosuna göre hesaplanmalıdır. Buna göre çıkan kişinin gider payı tespit edilmeli, bu miktar düşüldükten sonra kalan miktar kendisine ödenmelidir. Ayrılma payı genel kurul onayı ile bilançonun kesinleşmesinden sonra muaccel hale gelmektedir.

Ana sözleşmede ayrılan kişinin yerine yeni ortak alınması durumunda gider taksitlerinin derhal ödeneceği hükme bağlanmışsa bilançonun yapılmasını beklemeye

gerek yoktur. Yine kooperatifin ayrılan ortak için ödeme yapmayı kabul etmesi durumunda da bilançonun beklenmesine gerek bulunmamaktadır.

Kooperatife aynî sermaye konması halinde bunların neler olduğu ve biçilen değer ana sözleşmede gösterilmelidir. Aynî sermayenin mülkiyetinin kooperatif malvarlığına geçmesi dolayısıyla, çıkan kişiye sermaye bedeli olarak aynî ödeme yapılamamakta ancak biçilen değer ödenebilmektedir.

Ayrılma payının ödenmesinin geciktirilmesine ilişkin genel kurul kararı, ödemenin kooperatif mevcudiyetini tehlikeye düşüreceği gerekçesine dayanmalıdır. Gereksiz olan veya keyfi nitelikteki genel kurul kararları hukuka aykırıdır. Ödeme yapılması halinde kooperatif mevcudiyeti tehlikeye düşecek olsa bile kooperatif genel kurulu ödemenin peşin veya taksitler halinde yapılmasına karar vermişse, bu karara uyulması gerekmektedir.

Çıkan kişi ile mirasçılarının alacak ve hakları bunları isteyebilecekleri günden başlayarak beş yıl geçmekle zamanaşımına uğramaktadır.

Kooperatif Ortaklığından Çıkma Ve Çıkan Kişinin Hakları

KAYNAKLAR

- AYKAN**, Filiz Kooperatif Üyeliğinden Çıkarılma ve Çıkarılma Kararına İtiraz Davası, Ankara 2007.
- BECCHIO**, Bruno/
WEHINGER, Urs/
FARHA, Alfred S./
SIEGEL, Stanley Swiss Company Law, 2nd Edition, Kluwer Law International, Switzerland 1996.
- ÇEVİK**, Orhan Nuri Kooperatifler Kanunu, Ankara 2003.
- ERÇİN**, Ferhat Türk Hukukunda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri, İstanbul 2004.
- ERİŞ**, Gönen Uygulamalı Kooperatifler Hukuku, Ankara 1998.
- GERWIG**, Max Schweizerisches Genossenschaftsrecht, Bern 1967.
- GUTZWILLER**, Max Die Genossenschaft, Zürich 1972.
- KAÇAK**, Nazif Konut Yapı Kooperatifleri, Ankara 2004.
- ŞİMŞEK**, Edip Kooperatif Ortaklıklar, Ankara 1981.
- TEKİNALP**, Ünal Kooperatiflerde Ortakların Kişisel Niteliklerinin Önemi, Ortak Sifatının Kazanılması ve Yitirilmesi, İstanbul 1972.
- TEKİNALP**, Ünal
(**POROY**, Reha/
ÇAMOĞLU, Ersin) Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, B.10, İstanbul 2005.
- ÖZMEN**, Kemal Konut ve İşyeri Yapı Kooperatifleri ve Uygulaması, B.5, İstanbul 2000.